

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 จะต้องมีการเตรียมความพร้อมในทักษะหลายๆ ด้าน อาทิเช่น ทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม ซึ่งจะเป็นตัวกำหนดความพร้อมของผู้เรียนเข้าสู่โลกการทำงานที่มีความซับซ้อนมากขึ้นในปัจจุบัน อันได้แก่ ความริเริ่มสร้างสรรค์และนวัตกรรม การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การแก้ปัญหา การสื่อสาร และการร่วมมือ (UNESCO, 2007) ซึ่งทักษะเหล่านี้จะก้าวเข้ามามีบทบาทในการจ้างงานมากขึ้น หากจะกล่าวถึงปี พ.ศ. 2559 ประเทศไทยเข้าร่วมประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community : AEC) ส่งผลให้การกระจายตัวของกลุ่มชนจากการเปิดการค้าเสรีที่เรียกว่า “กลุ่มตลาดแรงงาน” ซึ่งได้มีการนำเสนอโดยหนังสือพิมพ์ฐานเศรษฐกิจออนไลน์ เกี่ยวกับองค์ความรู้ประชาคมอาเซียน หัวข้อ “ผลกระทบของประชาคมอาเซียนต่อธุรกิจไทย และกลยุทธ์ในการตั้งรับ” (ฐานเศรษฐกิจ, 2558) โดยอ้างอิงข้อมูลการวิเคราะห์จากจุดแข็งและจุดอ่อนเบื้องต้นของประเทศต่างๆ ใน AEC ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ทำให้ทราบว่า จุดอ่อนของประเทศไทยคือ 1) แรงงานส่วนใหญ่ยังขาดทักษะ 2) เทคโนโลยีการผลิตส่วนใหญ่ยังเป็นขั้นกลาง ดังนั้นประเทศไทยไม่ควรชะล่าใจกับกระบวนการต่างๆ ซึ่งเป็นทักษะที่สำคัญในการดำรงชีวิตของผู้เรียนในศตวรรษใหม่ อาทิเช่น การคิดแบบมีวิจารณญาณ (Critical Thinking) การสื่อสาร (Communication) การทำงานเป็นทีม (Collaboration) และความคิดสร้างสรรค์นวัตกรรม (Creativity) ตลาดแรงงานของแต่ละประเทศในกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน หรือแม้แต่สถานประกอบการในประเทศไทยเอง จะใช้เกณฑ์เหล่านี้เพื่อคัดเลือกบุคคลเข้าทำงาน เพราะฉะนั้นก็จะเห็นว่าตลาดแรงงานได้ให้คุณค่ากับทักษะเหล่านี้มากขึ้นและผู้เรียนก็ควรมีทักษะเหล่านี้มากขึ้น ดังนั้นควรตระหนักถึงกระบวนการที่จะพัฒนาให้ผู้เรียนที่จะก้าวออกไปสู่กลุ่มตลาดแรงงานเสรีได้ฝึก และได้สร้างกระบวนการคิด เพื่อสร้างและพัฒนานวัตกรรมกล่าวมาในข้างต้นนั้น คือความรับผิดชอบที่ทุกคนในชาติพึงมีต่อสังคม ต่อตัวผู้เรียน และต่อกระบวนการเชื่อมโยงองค์ความรู้ จึงเข้ามามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติและพัฒนาตัวผู้เรียน

ประเทศไทยได้ดำเนินการปฏิรูปการศึกษามาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งนำไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชนและเตรียมความพร้อมประชาชนให้สามารถก้าวสู่ประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ.2558 การเข้าสู่ประชาคมอาเซียนย่อมเกิดการเปลี่ยนแปลงในหลายด้าน การศึกษาเป็นแนวทางหนึ่งในการเตรียมความพร้อมด้านการศึกษาของไทย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2556) การจัดการศึกษาด้วยระบบ

เปิด เป็นการนำความรู้และมวลประสบการณ์ต่างๆ ถ่ายทอดไปยังนักศึกษาโดยผ่านสื่อประเภทต่างๆ เป็นการจัดการศึกษาให้แก่กลุ่มเป้าหมายจำนวนมาก และกลุ่มเป้าหมายมีความหลากหลายทั้งในด้านอายุ อาชีพ ความสนใจ พื้นฐานความรู้ ถิ่นที่อยู่อาศัย ดังนั้นจึงต้องมีการติดตามการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาทั้งระบบ ทั้งในด้านหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานและสังคม ด้านสื่อสำหรับถ่ายทอดความรู้ให้มีความทันสมัยและเอื้อประโยชน์แก่ผู้เรียนที่เรียนด้วยตนเองได้มากที่สุด ด้านกิจกรรมเสริมการเรียนการสอน ด้านกิจกรรมบริการการศึกษาที่จะช่วยเหลือผู้เรียน ด้านแหล่งความรู้สนับสนุนการเรียน ด้านการวัดประเมินผลและด้านคุณภาพของผู้สำเร็จการศึกษา เป็นต้น ในการพัฒนาระบบการจัดการศึกษาระบบเปิดนั้น หากได้มีการศึกษาเทียบเคียงกับมหาวิทยาลัยเปิดอื่นๆ ที่อยู่ในภูมิภาคเดียวกันหรือที่มีบริบทใกล้เคียงกัน เช่น มหาวิทยาลัยเปิดแห่งมาเลเซีย มหาวิทยาลัยเปิดแห่งประเทศฟิลิปปินส์ มหาวิทยาลัยเปิดแห่งเวียดนาม มหาวิทยาลัยเทอร์บูกาแห่งอินโดนีเซีย ก็ย่อมจะเกิดการเรียนรู้และสามารถนำความรู้และประสบการณ์ ที่ได้รับมาเป็นแนวทางในการพัฒนาระบบการจัดการศึกษาระบบเปิดได้ต่อไป

การจัดการศึกษาระบบเปิดในประเทศแถบภูมิภาคเอเชียที่กำลังพัฒนาประเทศในทุกๆ ด้านต่างมุ่งมั่นที่จะจัดการศึกษาอย่างเสมอภาค เพิ่มโอกาสการเรียนรู้แก่ประชาชนทั้งมวล จึงมีความพยายามสร้างความเข้มแข็งโดยการรวมกลุ่มจัดตั้งสมาคมมหาวิทยาลัยเปิดแห่งอาเซียน AAOU (The Asian Association of Open Universities) ใน ค.ศ. 1987 ประเทศสมาชิก AAOU โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มประชาคมอาเซียน (ASEAN) ที่มีมหาวิทยาลัยเปิดที่ใช้ระบบการศึกษาทางไกลต่างเชื่อว่า การพัฒนาการศึกษาจะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนซึ่งมีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในอาเซียนสำหรับประเทศไทยให้ความสำคัญต่อการเตรียมความพร้อมในการรวมกลุ่มประชาคมอาเซียน ด้วยการเสริมสร้างความร่วมมือด้านการศึกษาในปฏิญญาอาเซียนด้านการศึกษาในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 15 พ.ศ. 2553 เป็นกรอบการดำเนินงานด้านการศึกษาระดับแรกของอาเซียนที่เน้นความสำคัญของบทบาทการศึกษาในการสร้างประชาคมอาเซียน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2556) อย่างไรก็ตามการจัดการศึกษาในประเทศอาเซียนยังมีลักษณะของการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยเปิดที่ส่วนใหญ่ใช้ระบบเรียนการสอนทางไกล ซึ่งเป็นระบบที่เรียกว่า Open Distance Learning หรือ ODL แต่ยังไม่สามารถตอบสนองให้เกิดการศึกษาระบบเปิดอย่างแท้จริง เพราะโฮล์มเบิร์ก (Holmberg, 1989) อธิบายความหมายของการศึกษาระบบเปิดจะมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง ปฏิบัติเองอย่างอิสระ สามารถกำหนดและควบคุมวิธีการเรียนด้วยตนเอง และคำว่า “เปิด” หมายถึงอิสระจากสิ่งกำหนด (free form strictness) ซึ่งในสังคมตะวันตกมีลักษณะเป็นสังคมแบบเปิด (open society) จึงประสบความสำเร็จในการจัดการศึกษาระบบเปิด การจัดการศึกษาระบบเปิดจะเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมการขยายโอกาสทางการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตแก่ประชาชนให้มีความพร้อมดังกล่าว ดังงานวิจัยของนักวิชาการหลายท่านที่ศึกษาไว้

สุมาลี ชัยเจริญ (2554) จากงานวิจัยได้ค้นพบว่า ครูไม่สามารถขยายโครงสร้างทางปัญญาให้แก่ผู้เรียนได้ ผู้เรียนต้องเป็นผู้สร้างและขยายโครงสร้างทางปัญญาด้วยตนเอง โดยครูเป็นผู้จัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้หรือสร้างความรู้ของผู้เรียน ด้วยการนำวิธีการ เทคโนโลยีและนวัตกรรมหรือสื่อตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่น มาใช้ร่วมกันเพื่อประสิทธิภาพในการเรียนรู้ ดังนั้น การจัดสิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้ระบบเปิดเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพผู้เรียนจึงเป็นเรื่องสำคัญ

Hannafin, M.J., Land, & Oliver, K (1999) จากงานวิจัยได้ค้นพบว่า สิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้แบบเปิด OLEs เป็นการเน้นการคิดแบบอนกนัย (Divergent Thinking) ซึ่งเป็นความสามารถทางสติปัญญาของมนุษย์ที่จะตอบสนองต่อสิ่งเร้าได้ และมีแนวคิดที่หลากหลาย (Multiple Perspective) ซึ่งเหมาะสมกับการเรียนรู้การแก้ปัญหา โดยเฉพาะเป็นปัญหาที่มีโครงสร้างซับซ้อน สอดคล้องกับแนวคิดของ Gardner, H. (1993) กล่าวคือ ความฉลาดของมนุษย์นั้นไม่ได้แสดงออกเพียงด้านเดียว แต่เป็นความฉลาดที่หลากหลายเรียกว่า พหุปัญญา (Multiple Intelligence) ส่วน Siemen, G (2004) กล่าวว่า การเรียนรู้มีการเลื่อนไหลอย่างไม่หยุดนิ่ง ความรู้ต่างๆ เกิดขึ้นใหม่ทุกวินาทีซึ่งนำมาเปลี่ยนแปลงสิ่งต่างๆ อย่างรวดเร็ว ความรู้ที่ผู้เรียนได้รับมีวิวัฒนาการตลอดเวลา และสามารถนำมาสนับสนุนกระบวนการที่จะส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต จากเดิมที่กล่าวว่า “จะเรียนรู้อะไรและรู้อะไร” กลายเป็น “จะหาความรู้จากที่ใด”

ดังนั้น การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยีและนวัตกรรมหรือสื่อ จึงเป็นการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้ที่สามารถเชื่อมโยงความรู้ ความคิด ทักษะ และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างผู้ที่เรียนรู้ร่วมกัน จนผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ จนสามารถนำการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงระหว่างกันเหล่านั้นมาพัฒนาทักษะการเรียนรู้ การทำงานเป็นกลุ่ม การสืบเสาะแสวงหาความรู้ และการสร้างความรู้ด้วยตนเอง ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น เป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการสร้างและการเชื่อมโยงความรู้เพื่อการพัฒนาเป็นเครือข่าย (Network) โดยการเรียนรู้เกิดขึ้นจากการตัดสินใจของผู้เรียนที่จะเลือกสรรทรัพยากรการเรียนรู้ต่างๆ ซึ่งอยู่รอบตัว โดยเฉพาะข้อมูลบนเครือข่ายออนไลน์ แล้วนำมาคัดกรองจนทำให้ทรัพยากรการเรียนรู้ต่างๆ เหล่านี้มีความหมายสำหรับตัวเอง ซึ่งเกิดจากการเชื่อมโยงกับสังคมรอบตัวและการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ที่มีปฏิสัมพันธ์ (กิตติพงษ์ พุ่มพวง, 2558)

เมื่อสังคมเจริญเติบโตมากขึ้นช่องว่างระหว่างบุคคลจึงเพิ่มมากขึ้นหลายคนต้องการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา แต่ในความเป็นจริงแล้วคนที่มีโอกาสเรียนจริงๆ มีจำนวนไม่มาก สาเหตุอาจเนื่องมาจากภาวะทางการเงิน การแข่งขันทางการศึกษา หรือปัญหาส่วนตัว อื่นๆ หรือเราสามารถคิดเชื่อมโยงว่าระบบการศึกษาสามารถพัฒนาคนให้เกิดทักษะการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อแบ่งเบาภาระของการฝึกอบรมในภาคธุรกิจและอุตสาหกรรมและลดปัญหาเด็กจบใหม่ที่ยังไม่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญและทักษะการทำงาน ซึ่งทำให้ภาคเอกชนมีต้นทุนเพิ่มมากขึ้นในการนำมาพัฒนาบุคคลในองค์กร (John P. Imlay, 2014)

แหล่งทรัพยากรด้านการศึกษาแบบเปิด หรือ OER : Open Educational Resources จึงถูกกำหนดขึ้นมาภายใต้แนวคิดดังกล่าวโดยมีจุดเริ่มต้นมาจากโครงการขององค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือยูเนสโก (UNESCO) ที่ร่วมมือกับมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีแมสซาชูเซตส์ (Massachusetts Institute of Technology หรือ MIT) สถาบันอุดมศึกษาที่มีชื่อเสียงด้านเทคโนโลยีของประเทศสหรัฐอเมริกา โดยพัฒนารวบรวมสื่อการเรียนรู้ในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์แบบเปิด (Open Courseware) เผยแพร่ไว้ในเว็บไซต์ที่มีวัตถุประสงค์ทุกคนสามารถนำไปใช้ได้โดยไม่มีค่าใช้จ่ายและไม่มีข้อจำกัดในการใช้งานความสำเร็จของโครงการทำให้แนวคิดในการพัฒนาและแบ่งปันความรู้แก่คนทั่วโลกได้รับการยอมรับในชื่อของ “แหล่งทรัพยากรด้านการศึกษาแบบเปิด” หรือ Open Educational Resources (Steve Kolowich, 2012)

สำหรับประเทศไทยนั้นมีการส่งเสริมให้มีการจัดการศึกษาออนไลน์ระดับอุดมศึกษา โดยสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาได้จัดตั้งโครงการมหาวิทยาลัยไซเบอร์ไทย เพื่อให้ทำหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุนให้สถาบันอุดมศึกษาจัดทำสื่อการเรียนแบบอีเลิร์นนิ่ง (e-Learning) และแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ (Educational Resources) เพื่อการใช้งานร่วมกัน แบ่งปันและแลกเปลี่ยนกันระหว่างมหาวิทยาลัยต่างๆ โดยการเผยแพร่ระบบการสร้างสื่อที่มีคุณภาพสูง ฝึกอบรมแก่คณาจารย์และผู้สนใจทั่วไป จัดตั้งเว็บรวมสื่อการเรียนแบบอีเลิร์นนิ่งพร้อมเผยแพร่ให้ฟรี นิสิต นักศึกษา ประชาชนทั่วไปเข้าเรียนรู้ตามอัธยาศัยโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย (Open Courseware) ในระบบจัดการเรียนรู้ของโครงการมหาวิทยาลัยไซเบอร์ไทย (<http://www.thaicyberu.go.th>)

ปัจจุบันประเทศไทยมีสถาบันอุดมศึกษากว่า 150 แห่ง รวมถึงสถาบันและหน่วยงานที่ให้ความรู้เฉพาะทางในระดับการศึกษาต่างๆ จำนวนมาก หากมีระบบและช่องทางกลางที่จะให้แต่ละสถาบันฯ มาเปิดรายวิชาและจัดการเรียนการสอนอย่างมีคุณภาพและมาตรฐาน และเปิดให้ผู้สนใจเข้าเรียนได้ตามความสนใจแล้ว จะเป็นการขยายโอกาสทางการศึกษาได้อย่างกว้างขวาง ส่งเสริมให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ในประเทศขึ้น ขณะเดียวกันหากการเรียนรายวิชาเหล่านี้ได้รับการรับรองหน่วยกิตด้วยการสอบ ประเมินผลความรู้ที่มีมาตรฐาน และผู้เรียนสามารถสะสมหน่วยกิตนำไปเทียบโอนเป็นวุฒิต่างๆ เช่น ประกาศนียบัตร หรือ ปริญญาได้ก็จะสร้างแรงจูงใจและส่งเสริมการเรียนรู้ได้อย่างกว้างขวาง การพัฒนาโครงการมหาวิทยาลัยไซเบอร์ไทยที่เป็นศูนย์กลางการเรียนการสอนออนไลน์ในระบบเปิดที่รองรับผู้สนใจเข้าเรียนได้ไม่จำกัดจำนวน และดำเนินการด้วยคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาที่ชัดเจน เป็นสิ่งที่จะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมให้เกิดความรู้ในประชาชนได้อย่างกว้างขวาง และเป็นฐานที่สำคัญของการขยายตัวของเศรษฐกิจและสังคมดิจิทัล

ในขณะเดียวกัน หน่วยงานด้านการศึกษาอื่นๆ เช่น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ก็ได้ให้ความสำคัญและดำเนินโครงการสื่อสาระการเรียนรู้ออนไลน์ เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงของการศึกษาในทุกกระดับ

ภายใต้การจัดการศึกษาในระบบเปิด ซึ่งจะเปิดประโยชน์อย่างมากต่อผู้ที่เข้ามาศึกษาความรู้และต่อยอดสู่ระดับการศึกษาต่างๆ และการบูรณาการโครงการเข้าด้วยกันจะเพิ่มประสิทธิภาพ และความคุ้มค่าในการใช้งบประมาณได้ ดังนั้นในที่ประชุมคณะกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต จึงได้มีความเห็นตรงกันและมีมติให้โครงการที่เกี่ยวข้องกับ MOOC 4 โครงการ ได้แก่ โครงการระบบสื่อสาระออนไลน์เพื่อการเรียนรู้ทางไกลเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนฯ โครงการ Thai MOOC เป็นโครงการคลังความรู้ดิจิทัลเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต โครงการ DLIT บูรณาการโครงการ และร่วมกันจัดระบบและการเรียนการสอนในระบบเปิดสำหรับทุกคน ภายใต้ชื่อ “การศึกษาระบบเปิดเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต” (Lifelong Learning Space) โดยทุกโครงการใช้ระบบและโครงสร้างสถาปัตยกรรมเทคโนโลยีสารสนเทศและฐานข้อมูลที่เชื่อมโยงถึงกันได้ มีฐานข้อมูลผู้ใช้งานร่วมกัน รายวิชาและสื่อการเรียนรู้ของแต่ละโครงการถึงแม้จัดเก็บแยกกัน แต่เชื่อมโยงและสืบค้นถึงกันได้ ผู้ที่เรียนผ่านรายวิชาของทุกโครงการจะมีประวัติและผลการเรียนจัดเก็บอยู่ในฐานข้อมูลที่เชื่อมโยงและเรียกดูได้ โดยแต่ละโครงการจะมีหน้าเว็บหลักของตัวเอง เพียงแต่เชื่อมโยงระบบจัดการเบื้องหลังเข้าด้วยกัน การดำเนินการบูรณาการการจัดการศึกษาแบบ MOOC ของทุกโครงการ จะเป็นแรงจูงใจ และจะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของนักเรียน นิสิต นักศึกษา ครู อาจารย์และประชาชนทุก คนได้ (<http://www.thaicyperu.go.th>)

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการเรียนการสอนออนไลน์ระบบเปิดสำหรับสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย โดยเป็นการวิจัยภายใต้โครงการความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช กับในกลุ่มประเทศสมาชิกมหาวิทยาลัยเปิด (OU) อีก 4 ประเทศ ได้แก่ มหาวิทยาลัยเปิดแห่งมาเลเซีย มหาวิทยาลัยเปิดแห่งฟิลิปปินส์ มหาวิทยาลัยเทอร์บูกา ประเทศอินโดนีเซีย และมหาวิทยาลัยเปิดแห่งเวียดนาม เพื่อให้เห็นถึงความสำคัญเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนรู้ออนไลน์ระบบเปิด ซึ่งรูปแบบการเรียนรู้ออนไลน์จะสนับสนุนและส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เป็นคนเก่งรอบด้าน มีความรู้ทางวิชาการ มีทักษะที่จำเป็นต่อการทำงานในอนาคต การศึกษาจะไม่ได้เป็นเพียงการถ่ายทอดความรู้ และเนื้อหาจากผู้สอนสู่ผู้เรียน แต่จะการเป็นการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับผู้เรียนซึ่งสิ่งเหล่านี้จะทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะที่จำเป็นสามารถนำไปใช้เพื่อแก้ไขปัญหาในสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างสร้างสรรค์ในสภาพบริบทจริงของผู้เรียน โดยการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นโครงการวิจัยร่วมภายใต้ข้อตกลงความร่วมมือทางการวิจัยระหว่างมหาวิทยาลัยเปิดของอาเซียน ประกอบด้วยมหาวิทยาลัยเปิดแห่งมาเลเซีย มหาวิทยาลัยเปิดแห่งฟิลิปปินส์ มหาวิทยาลัยเทอร์บูกา ประเทศอินโดนีเซีย มหาวิทยาลัยเปิดแห่งเวียดนาม และมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ประเทศไทย ซึ่งความตกลงร่วมกันดังกล่าวจะเป็นการวิจัยและการประชุมร่วมกันโดยกำหนดให้มีการประชุมร่วมกันเพื่อนำเสนอโครงการวิจัยที่มหาวิทยาลัยเทอร์บูกา ประเทศอินโดนีเซีย การสัมมนาวิพากษ์ทางไกลร่วมกัน (Teleconference) ระหว่างมหาวิทยาลัยเปิดของอาเซียน 5 ประเทศสมาชิก และการประชุมร่วมกันเพื่อสรุปผลและนำเสนอผลการวิจัยที่มหาวิทยาลัยเปิดแห่งเวียดนาม เพื่อนำข้อมูลมาศึกษาวิเคราะห์หารูปแบบการเรียนการสอนออนไลน์ระบบเปิดสำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษาใน

กลุ่มอาเซียน และนำไปสู่ความร่วมมือในการสร้างกรอบคุณภาพมาตรฐานเดียวกันของรูปแบบการเรียนการสอนออนไลน์ระบบเปิดสำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในกลุ่มอาเซียนต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ระบบเปิดจากผู้ให้บริการในสถาบันอุดมศึกษาไทยและในต่างประเทศ

2.2 เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้สอนและผู้เรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ระบบเปิดของสถาบันอุดมศึกษาไทย

2.3 เพื่อสังเคราะห์รูปแบบการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ระบบเปิดที่เหมาะสมกับสถาบันอุดมศึกษาไทย

2.4 เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ระบบเปิดของสถาบันอุดมศึกษาไทย

3. ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยที่ใช้ศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ คือ

3.1 ผู้สอนและผู้เรียน ที่มีความต้องการการใช้งานบทเรียนและแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ออนไลน์แบบเปิดมาใช้เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนในรายวิชาหรือการพัฒนาสมรรถนะในการทำงาน จำนวน 475 คน

3.2 ผู้ให้บริการการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ระบบเปิดระดับประเทศที่มีการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ระบบเปิด ซึ่งมีการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนระบบเปิด เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ระบบเปิด โดยใช้การเลือกอย่างเจาะจง (Purposive Sampling) รวมทั้งสิ้น จำนวน 18 แห่ง

3.3 ผู้เชี่ยวชาญในด้านการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ระบบเปิดในระดับอุดมศึกษาที่ใช้วิธีการจัดการเรียนการสอนออนไลน์และใช้ทรัพยากรแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบเปิด ที่มีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่า 10 ปี หรือนักวิชาการในระดับอุดมศึกษาที่มีความรู้หรือประสบการณ์ในด้านการเรียนการสอนบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต หรือเครือข่ายสังคมออนไลน์ โดยมีประสบการณ์ในการทำงานไม่น้อยกว่า 5 ปีจำนวน 12 ท่าน โดยใช้การเลือกอย่างเจาะจง (Purposive Sampling) จากสถาบันอุดมศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชน

3.4 ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ ในระดับบริหาร ที่มีประสบการณ์ ด้านการจัดการเรียนการสอนทางไกล และระบบการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ในระดับอุดมศึกษา และมีประสบการณ์ความรู้ด้านการจัดการเรียนการสอนระบบเปิด จำนวน 5 ท่าน

ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรต้น

1. รูปแบบการเรียนการสอนออนไลน์ระบบเปิด
2. ทรัพยากรแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบเปิด (OER: Open Educational Resources)
3. เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการเรียนการสอนออนไลน์ระบบเปิด
4. การใช้เทคโนโลยีเครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศและงานประยุกต์ที่เกี่ยวข้องในการเรียนการสอนออนไลน์

ตัวแปรตาม

รูปแบบการเรียนการสอนออนไลน์ระบบเปิดของอุดมศึกษาไทย

4. นิยามศัพท์เฉพาะ

4.1 การเรียนการสอนออนไลน์ระบบเปิด หมายถึง รูปแบบของการเรียนการสอนออนไลน์ระบบเปิดแบบ MOOC โดยการนำเทคโนโลยีและวิธีการเรียนการสอนมาผสมผสานกับเทคโนโลยีในปัจจุบันและสามารถเข้าถึงผู้เรียนจำนวนมาก โดยการศึกษาโดยผ่านช่องทางออนไลน์

4.2 รูปแบบ หมายถึง ขั้นตอน แนวทางหรือแนวปฏิบัติในการจัดการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นจากแนวคิด ทฤษฎีที่ได้ศึกษา เพื่อให้เป็นต้นแบบหรือตัวอย่างในรูปของตารางหรือแผนภูมิรูปภาพ

4.3 องค์ประกอบของรูปแบบ หมายถึง การกำหนดโครงสร้าง และความสัมพันธ์กันในโครงสร้างและปรากฏการณ์ที่กำลังศึกษาหรือออกแบบแนวคิด ทฤษฎีและหลักการพื้นฐานในการกำหนดรูปแบบเป็นหลัก

4.4 รูปแบบการเรียนการสอนออนไลน์ หมายถึง โครงสร้างที่แสดงความสัมพันธ์และส่งเสริมซึ่งกันและกันระหว่างองค์ประกอบต่างๆ ในการเรียนการสอน ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์เนื้อหา ขั้นตอนการสอน การประเมินผล รวมทั้งกิจกรรมสนับสนุนอื่นๆโดยผ่านขั้นตอนตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพที่อยู่ในเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

4.5 รูปแบบการเรียนการสอนออนไลน์แบบเปิด หมายถึง แนวทางปฏิบัติ หรือ ขั้นตอน ที่วางไว้ เพื่อให้เป็นต้นแบบหรือตัวอย่างของการเรียนการสอนแบบเปิด หรือ MOOC (Massive Open Online Course) ที่นำไปใช้อย่างเหมาะสม

4.6 แหล่งทรัพยากรแบบเปิด (Open Educational Resources; OER) หมายถึง ข้อมูลเนื้อหา หรือข้อเท็จจริงที่อยู่ในรูปแบบดิจิทัล โดยที่ผู้ใช้สามารถเข้าถึงโดยไม่มีค่าใช้จ่าย หรือค่าธรรมเนียมการใช้งาน

4.7 บทเรียนออนไลน์ หมายถึง บทเรียนที่ได้ออกแบบและสร้างโดยใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ เทคโนโลยีเครือข่ายอินเทอร์เน็ตและเทคโนโลยีการสื่อสาร เป็นเครื่องมือในการสร้างสรรค์และส่งผ่าน องค์ความรู้ไปยังผู้เรียนที่อยู่ในสถานที่แตกต่างกันได้

4.8 อุดมศึกษาไทย หมายถึง สถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยที่มีการเรียนการสอนออนไลน์ และมีนโยบายที่มุ่งเน้นการพัฒนาการเรียนการสอนออนไลน์และมีการศึกษาแนวทางเพื่อนำมาดำเนินการเรียนการสอนแบบออนไลน์อยู่บ้างแล้ว

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

5.1 ผลการวิจัยจะเป็นกรอบมาตรฐานรูปแบบการเรียนการสอนออนไลน์ระบบเปิดเพื่อ เป็นประโยชน์แก่มหาวิทยาลัยในการวางแผนกลยุทธ์ในภาพรวมของการศึกษาระบบเปิด

5.2 ผลการวิจัยจะใช้เป็นแนวทางแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปพัฒนารูปแบบการเรียน การสอนออนไลน์ระบบเปิด

6. กรอบแนวคิดการวิจัย

